

OBSAH

Tři cesty české politické vědy / 15

Editorův úvod / 20

| 5

Část první

POLITIKA POHLEDEM RŮZNÝCH DISCIPLÍN / 25

Politika a politologie: úvod do politické vědy / 26

MIROSLAV NOVÁK

1. Politická věda, její rozdělení a geneze / 26
2. Co je politika / 38
3. Politická teorie / 41
4. Dvě pojetí politické vědy / 47
5. Rozdíl mezi politikem a úředníkem
a snahy o jeho zrušení / 54
6. Konflikt, soutěž a politické strany / 56

Politika a filosofie: úvod do politické filosofie / 76

MAREK SKOVAJSA

1. Úvod / 76
2. Klasická politická filosofie: Řecko a Řím / 78
3. Křesťanství / 83
4. Republikanismus / 85
5. Základy moderní politické filosofie – Machiavelli,
Hobbes, Locke, Rousseau / 86
6. Současná politická filosofie / 95
 - 6.1 Konzervatismus / 96
 - 6.2 Utilitarismus a klasický liberalismus / 99
 - 6.3 Egalitární liberalismus / 102
 - 6.4 Neoliberalismus a libertarianismus / 105
 - 6.5 Komunitarianismus / 109

6.6 Marxismus | 111

6.7 Feministická politická filosofie | 115

7. Závěr | 119

Politika a psychologie: úvod do politické psychologie | 126

MILAN NAKONEČNÝ

- 6 |
1. Úvod | 126
 2. Předmět politické psychologie | 127
 3. Model politického chování | 131
 4. Z historie politické psychologie | 136
 5. Politické postoje | 145

Politika a antropologie: úvod do politické antropologie | 153

PETR SKALNÍK

1. Úvod | 153
2. Paradigmata a metody | 158
3. Civilizace, modernita a globalizace | 161
4. Antropologie práva | 165
5. Závěr | 166

Politika a právo: úvod do ústavního práva | 173

JAN KYSELA

1. Úvod | 173
2. Právo v kontextu versus autopoiesis | 175
3. Předmět právní a politické vědy: shody a odlišnosti | 179
4. Prolnutí politologických a právních konceptů | 185
5. Metajuristické pojmy v právu na příkladech suverenity a demokracie | 187
6. Revoluce, právo na odpor, občanská neposlušnost | 189
7. Ústavní konvence | 193
8. Justice, „politická justice“, „politizace justice“ | 194
9. Tvorba práva | 196

Politika a geografie: úvod do politické geografie | 203

OLDŘICH KRULÍK

1. Stručná definice a geneze oboru | 203
2. Předmět zkoumání současné politické geografie | 205
3. Konkrétní dílčí témata oboru | 210

- 3.1 Politická geografie regionů / 210
- 3.2 Politickogeografické faktory / 218
- 3.3 Politická geografie hranic / 221
- 3.4 Politická geografie oceánů a moří / 223
- 3.5 Politická geografie vesmíru / 223
- 3.6 Politická geografie hlavních měst (a velkoměst) / 224
- 3.7 Morfologie státu / 228
- 3.8 Politická geografie zvláštních útvarů / 232
- 3.9 Volební politická geografie (politická geografie volebních procesů) / 235
- 3.10 Politická geografie horizontálního (politicko-územního) uspořádání státu / 240
- 3.11 Politická geografie dopravy / 242
- 3.12 Politická geografie surovin a pitné vody / 243
- 3.13 Využívání map v bezpečnostní oblasti / 245
- 3.14 Politická geografie tzv. domorodých národů / 245

| 7

Politika a ekonomie: úvod do ekonomických analýz politiky / 254

MARTIN GREGOR

- 1. Úvod / 254
- 2. O čem ano a o čem ne? / 257
 - 2.1 Dvojí ekonomie politiky / 257
 - 2.2 Metodické přístupy / 258
- 3. Historie / 261
- 4. Příklady / 266
 - 4.1 Rozpočtové procedury / 266
 - 4.2 Strategický deficit / 268
- 5. Závěr / 272

Politika a historická věda: politika očima historika / 279

MIROSLAV HROCH

- 1. Vztah historické vědy či vztah historika k politice doby, v níž žije / 280
 - 1.1 Jak ovlivňuje dobová politika historika a jeho pohled na minulost? / 282
 - 1.2 Právě současné dějiny tvoří jakýsi můstek k opačné stránce vztahu: jak působí historik na politiku? / 285
- 2. Vztah historické vědy k politickým dějinám / 287
- 3. Politická věda očima historika a historických věd / 289
- 4. Zájem politiky o minulost, o historii / 291

Pojmový úvod do komparativní politologie | 296

MIROSLAV NOVÁK

1. Co je komparativní politologie a co je komparativní metoda? | 296
2. Lze vůbec smysluplně srovnávat? | 304
- 8 | 3. Geneze komparativní politologie | 312
4. Od případových studií ke globálním korelativním analýzám | 318
5. Druhy komparací podle cíle | 324
6. Millovy metody | 327
7. Základní strategie komparace | 334
8. Závěr: jaké místo má mít metodologie v komparativní politologii? | 338

Úvod do mezinárodních vztahů | 354

PETR DRULÁK

1. Úvod | 354
2. Klasikové myšlení o válce a míru | 356
3. Velké debaty v mezinárodních vztazích | 359
 - 3.1 Realismus a idealismus | 359
 - 3.2 Scientismus a tradicionalismus | 362
 - 3.3 Od paradigmatické k neo-neo syntéze | 364
 - 3.4 Racionalisté a reflektivisté | 368
4. Hlavní témata současného výzkumu | 370

Úvod do správní vědy | 377

DUŠAN HENDRYCH

1. Počátky studia správy v Evropě | 377
2. Studium správy v USA | 379
3. Renesance správní vědy v Evropě | 382
4. Vymezení správní vědy | 383
5. Správní politika. Teorie reformy | 386
6. Dobrá správa | 388
7. Správní věda a management | 388
8. Závěr | 390

VYSVĚTLUJÍCÍ KVALITATIVNÍ A KVANTITATIVNÍ METODY V POLITICKÉ VĚDĚ / 393

Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii / 394

KAREL KOUBA

1. Úvod / 394
 - 1.1 Proč srovnávat? / 398
 - 1.2 Co srovnávat? / 399
 - 1.3 Jak srovnávat? / 401
2. Kontrolované srovnání / 404
 - 2.1 Prostorové srovnání / 405
 - 2.2 Longitudinální srovnání / 407
 - 2.3 Kontrafaktuální srovnání / 410
3. Alternativy ke kontrolovanému srovnání / 414
 - 3.1 Jednopřípadové studie / 415
 - 3.2 Sledování procesů / 419
 - 3.3 Metoda kongruence / 422
4. Závěr / 425

| 9

Analytický výzkum a kvantitativní metody v politologii a sociologii / 433

HYNEK JEŘÁBEK

Úvod / 434

1. Příprava výzkumu / 434
 - 1.1 Výzkumný problém / 434
 - 1.2 Konceptualizace, operacionalizace a měření / 435
 - 1.3 Znak (proměnná) a jeho úloha ve výzkumu / 439
 - 1.4 Definice znaku = proměnné / 441
 - 1.5 Klasifikace znaků / 441
2. Proces výzkumu (tři základní rozhodnutí: strategie výzkumu, výběrový postup a volba metod sběru dat) / 443
 - 2.1 Výběrový postup / 444
 - 2.2 Strategie výzkumu (research design) / 451
 - 2.3 Krátké zamyšlení nad metodami sběru dat / 454
3. Analýza dat / 456
 - 3.1 Přírodní a společenské vědy: experiment a jiné možnosti / 456
 - 3.2 Survey analysis – neexperimentální metoda testování příčinných souvislostí / 457

- 3.3 „Public opinion poll“ versus „survey analysis“ | 457
- 3.4 Model elaborace jako princip kauzální analýzy
a jako základ survey analysis | 458
- 4. Závěr | 464

Kvalitativní srovnávací analýza (QCA) a konfigurativní metody v politologii | 468

KAREL KOUBA

- 10 | 1. Metodologická východiska QCA | 471
 - 1.1 Nutné a postačující podmínky | 474
 - 1.2 Základní booleovské operace | 478
- 2. Postup při kvalitativní srovnávací analýze (QCA) s ostrými množinami | 480
 - 2.1 Identifikace podmínek a případů | 480
 - 2.2 Pravdivostní tabulka | 481
 - 2.3 Logická minimalizace | 485
 - 2.4 Implikace | 486
 - 2.5 Interpretace | 487
- 3. Postup při fuzzy analýze pomocí QCA | 487
 - 3.1 Téměř nutné a postačující podmínky | 489
 - 3.2 Logické operace u fuzzy množin | 492
 - 3.3 Analýza výkonu českých krajských vlád | 492
 - 3.4 Operacionalizace a kalibrace | 496
 - 3.5 Konfigurativní analýza | 497
 - 3.6 Výsledky analýzy | 499
- 4. Možnosti využití metody QCA | 501

Příloha: Nástroje k měření volebních výsledků a vlastností stranických systémů | 508

TOMÁŠ LEBEDA

- 1. Proporcionalita a reprezentace | 509
 - 1.1 Loosemore-Hanbyho index | 509
 - 1.2 Roseův index | 510
 - 1.3 Raeův index | 511
 - 1.4 Least squares index (LSq index) | 512
 - 1.5 RR index | 513
 - 1.6 Index reprezentace | 514
- 2. Fragmentace stranického systému | 515
 - 2.1 Index parlamentní fragmentace | 515
 - 2.2 Index volební fragmentace | 516

- 2.3 Index efektivního počtu parlamentních stran / 516
- 2.4 Index efektivního počtu volebních stran / 517
- 2.5 Index agregace / 517

Část čtvrtá

VELKÁ TÉMATA POLITIKY / 519

Intermediarita zájmů a její role ve společenském a politickém systému / 520

| 11

LUBOMÍR BROKL

- 1. Zájmy, intermediarita, politika / 521
- 2. Obtíž definování a badatelské operacionalizace zájmu / 522
- 3. Fungování procesu uspokojování zájmů / 523
- 4. Sféry, procesy a aktéři intermediárního a rozhodovacího systému demokratické společnosti / 524
 - 4.1 Schéma a jeho popis. Zavedení tématu / 524
 - 4.2 Proces zprostředkování zájmů / 526
 - 4.3 Etapy intermediárního procesu / 527
 - 4.4 Horizontální vstupy do vertikálního intermediárního procesu / 528
 - 4.5 Aktéři dominující v jednotlivých sférách intermediárního procesu / 529
 - 4.6 Typologické rozlišení intermediárních aktérů / 531
 - 4.7 Veřejnost a veřejné mínění v intermediárním prostoru / 533
- 5. Intermediární proces, politické a společenské systémy / 534
 - 5.1 Intermediární princip zastupitelské demokracie. Poslanec je reprezentant, nebo delegát? / 535
 - 5.2 Obtíže politické parlamentní demokracie a korporativní tlak / 537
 - 5.3 Obtíže hlavních intermediárních aktérů – politických stran / 538
 - 5.4 Korporativismus, státní korporativismus a neokorporativismus 20. století / 541
- 6. Zánik tématu? / 542

Strany a stranické systémy / 548

MIROSLAV NOVÁK

1. Co jsou politické strany a jak se liší od nátlakových skupin / 548
2. Vznik politických stran podle Maurice Duvergera / 551
3. Organizace a typy politických stran / 554
4. Velikost stran: od stran s většinovým posláním k malým stranám / 559
- 12 | 5. Co jsou stranické systémy / 564
6. Sartoriho typologie stranických systémů / 568
7. Sociální třídy a systémy politických stran / 575
8. Volební systémy a systémy stran / 576
9. Stranické systémy, typy vlád a koalic v parlamentních režimech / 582
10. Stranické systémy a opozice / 587
11. Závěr / 595

Volební systémy / 600

TOMÁŠ LEBEDA

1. Úvod / 600
2. Většinové systémy / 603
 - 2.1 Jednokolové většinové systémy / 604
 - 2.2 Vícekolové systémy / 611
3. Systémy poměrného zastoupení / 613
 - 3.1 Listinné poměrné systémy (List PR) / 613
 - 3.2 Jednojmenné přenosné hlasování (STV) / 624
4. Smíšené systémy / 625
 - 4.1 Systémy nezávislé kombinace / 627
 - 4.2 Systémy závislé kombinace / 629
5. Volební systémy a stranické systémy / 630

Mezinárodní diskuse o problematice utváření moderního národa / 638

MIROSLAV HROCH

1. Problém definice / 639
2. Názory na nation, nationality, nationalism v 19. století / 639
3. Určení národa a nacionalismu ve druhé polovině 20. století / 640
4. Spor o hodnocení nacionalismu / 644

5. Proč právě národ a nacionalismus?
Pokusy o historický výklad / 646
6. Historické předpoklady aneb dědictví minulosti / 646
7. Etnické kořeny národní existence / 648
8. Národ a nacionalismus jako projevy či
důsledky modernizace / 648
9. Národně relevantní zájmový rozpor / 650
10. Psychologická, kulturní a emocionální manipulace / 650

Formování moderního národa v Evropě / 654

| 13

MIROSLAV HROCH

1. Výchozí situace vývoje k modernímu národu / 655
 - 1.1 Státní národ / 656
 - 1.2 Národní hnutí / 658
 - 1.3 Typologie národních hnutí / 661
2. Faktory ovlivňující úspěch národního hnutí / 662
 - 2.1 Okolnosti nástupu národního hnutí / 663
 - 2.2 Předpoklady úspěchu národní agitace / 664
 - 2.3 Sociální komunikace a mobilita / 665
 - 2.4 Modernizace a zájmový rozpor / 666

O empirických teoriích demokracie / 669

MIROSLAV NOVÁK

1. Úvod / 669
2. Tři transformace demokracie podle R. A. Dahla / 671
3. Schumpeterova neklasická teorie demokracie / 676
4. Typy a modely demokracie podle A. Lijpharta / 684

Demokratické politické režimy / 697

MICHAL KUBÁT

1. Jak chápat politický (demokratický) režim / 697
2. Problém klasifikace režimů na příkladu
parlamentarismu a prezidencialismu / 699
3. Diskuse o poloprezidentském režimu / 703
4. Hledání nejlepšího režimu / 707
5. Postkomunistický dovětek / 711
6. Závěr / 715

Nedemokratické politické režimy | 724

MICHAL KUBÁT

1. Úvod | 724
2. Totalitarismus a totalitární režim | 725
3. Definice totalitárního režimu | 726
4. Diskuse o totalitarismu | 729
5. Jak chápat a definovat autoritářský režim | 732
6. Kritika autoritarismu a jeho vztah k politické praxi | 735
- 14 | 7. Typologie autoritářských režimů | 736
8. Posttotalitární nebo kvazitotalitární režim? | 737
9. Nové formy politických režimů v nedemokratickém politickém systému | 740
10. Závěr | 742

Medailonky editora a ostatních spoluautorů | 749

Summary | 757

Jmenný rejstřík | 759

Věcný rejstřík | 767